

Masterclass Kunst en Psychiatrie

30 november 2017

In gesprek met Suzanne Oxenaar, directeur van de Culturele Ambassade van het Lloyd Hotel en initiator van het Vijfde Seizoen, een kunstenaarswoning op het terrein van een psychiatrische inrichting. De masterclass vindt plaats in de tentoonstellingsruimte van Nieuw Dakota als onderdeel van de kunstmanifestatie Beautiful Distress over Waanzin. Beautiful Distress maakt mensen door kunst bewust van beeldvorming over mensen met psychische problemen. De projecten doorbreken taboes en vergroten de zichtbaarheid en acceptatie van kwetsbare mensen. Het werk van de kunstenaar heeft niet alleen effect op toeschouwers buiten de instelling, maar brengt kunstenaars en bewoners van de instelling ook met elkaar in contact. De masterclass wordt gefaciliteerd door Renate Schepen.

Doel:

Onderzoeken en ervaren hoe kunst mensen op een andere manier met elkaar in contact brengt, hoe daardoor taboes doorbroken kunnen worden en wat je daaraan hebt als vrijwilliger.

Inhoud:

Twintig jaar geleden initieerde Suzanne Oxenaar 'Het Vijfde Seizoen' een huis op het terrein van een psychiatrische inrichting waar kunstenaars drie maanden verblijven. Kunstenaars geven op een verschillende manier invulling aan hun verblijf. Soms zoeken ze actief contact met de bewoners, soms niet. Grenzen die in onze maatschappij geaccepteerd zijn, zoals normaal-abnormaal, patiënt-verpleger, opgesloten-vrij, worden vanuit de kunst niet zo ervaren. Toen ze op de kunstacademie zat, vond ze het al raar dat de vrouwen in de Bijlmerbajes opgesloten waren op een plek waardoor het contact met de maatschappij verbroken werd. 'Wij aan de ene kant van de muur. Zij aan de andere kant'. Ze heeft toen Theater op de dijk geïnitieerd en is later uitgenodigd om rechtstreeks in contact met de vrouwen in de gevangenis te gaan werken. In het vrijwilligerswerk gaat het ook om die verbinding te maken, soms ook met iemand achter gesloten muren (letterlijk of figuurlijk).

Vanuit haar rol als Adviseur St kunst openbare ruimte nodigde ze kunstenaars uit. Zo nodigde ze Tadashi Kawamata uit die een verbinding wilde aanbrengen tussen de verslavingskliniek buiten Alkmaar en het centrum van de stad. Een groep bewoners van de verslavingskliniek bouwde zelf mee.

Tadashi Kawamata, *Work in Progress*, Foto SKOR

Centrale lijn is dat er vanuit de kunst niet naar mensen wordt gekeken als ‘mensen met een aandoening’ etc. maar naar de energie en mogelijkheden. Kunst biedt mogelijkheden om op een andere manier het gesprek aan te gaan. Ze hoopt dat daardoor mensen anders gaan kijken, maar heeft daar geen verwachtingen over. Als je als vrijwilliger zorgt voor mensen met een kwetsbare kant gaat het ook over het loslaten van beelden en oordelen en met een open oog en hart contact maken.

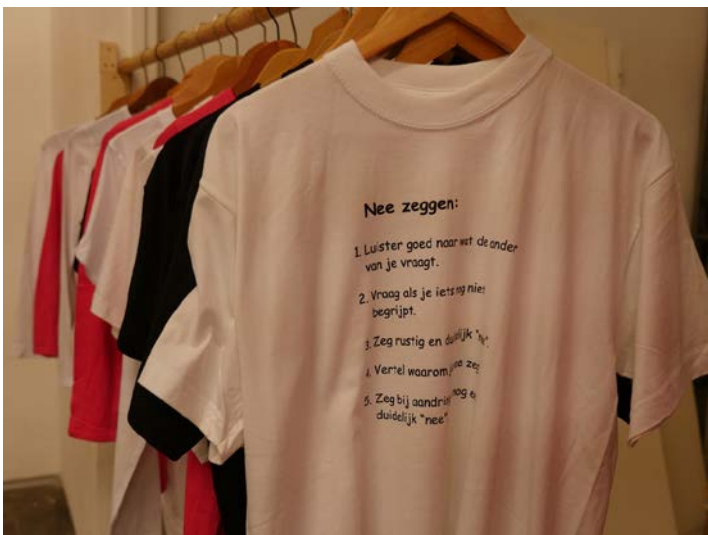
Een voorbeeld van een van die kunstwerken is ‘rookgordijn’ van Fransje Killaars (1999). Het viel haar op hoe veel er gerookt werd en ze nodigde de bewoners uit om de peuken te verzamelen. Rookgordijn is heel symbolisch. Het maakt het roken bespreekbaar. Ook de deelnemers aan de masterclass herkennen iets in de werken, bijvoorbeeld de desolaatheid van het roken en hoe je als kunstenaar iets geeft waardoor dingen bespreekbaar worden of hoe je als bewoners ergens aan bij kan dragen door iets te maken. Er ontstaat een verbinding. In het vrijwilligerswerk als maatje maak je ook die verbinding. Je kan het effect niet altijd benoemen, maar dat er een moment van gesprek is, is eigenlijk al zoveel.

De eerste bewoner was de Italiaanse kunstenaar en fotograaf Mario Rizzi. Hij vroeg de bewoners om zelf de plekken te fotograferen. Een ander werk is het werk Anouk Kruithof, die stickers van alle kleuren van de paviljoens maakte. Daardoor werd duidelijk hoe bedroevend weinig kleur er in de omgeving is. Ze maakte ook ‘Lang zal ze leven’, waarbij ze aan bewoners vroeg hoe ze hun verjaardag het liefste wilde vieren en hier aandacht aan besteedde, want heel vaak roepen dagen als verjaardagen en kerst juist pijnlijke herinneringen op of maken ze bewust van de eenzaamheid en worden ze niet gevierd.

Kunstwerk rechts Mario Rizzi, kunstwerk links Anouk Kruithof

Suzanne geeft een rondleiding door de expositieruimte. De werken lokken reacties uit. Zo bedachten kunstenaars Olivia Glebbeek en Evelien Krijl om de basisregels die mensen leren om contact te maken op een T-shirt te zetten. Dit werd een grote hit. Mensen gingen elkaar daardoor op een hele andere manier aanspreken, maar er zat vooral ook humor in. Kunstenaars zijn vertalers van kanten die niet zichtbaar zijn. Zij raken aan onderwerpen en emoties, geven aanleiding om daarover in contact te komen.

Olivia Glebbeek en Evelien Krijl

VRJWILLIGERS
ACADEMIE Amsterdam

Na het zien van de expositie gingen mensen in gesprek over werken die hen geraakt hadden. Zo bleek dat ook dat kunstwerken bij verschillende deelnemers iets anders oproepen. De vraag wordt ook gesteld wat de bewoners van de instelling er zelf aan hebben. Na afloop van het verblijf worden alle bewoners voor de eindpresentatie uitgenodigd. Iedereen die zin heeft mag komen en meestal zijn mensen heel trots dat ze mee hebben gedaan.

Deelnemers masterclass in gesprek

Een deelnemer vertelt dat het werk van Jikke van Loon, 'De Dolderse Vechters' (2008) hem heeft geraakt, omdat hij zijn eigen gevecht erin herkent van zijn gezin en zijn zoon met een Licht Verstandelijke Beperking om te zorgen dat hij niet in een instelling hoefde te blijven wonen, maar thuis kon wonen. Het weekend na de masterclass wordt er een ontmoeting tussen deze deelnemer en de kunstenaar georganiseerd, waarin ze verder in gesprek gaan over wat hen raakten bij het maken en het zien van het kunstwerk.

Zie ook artikel over Kunstmanifestatie Beautiful Distress in de NRC:
<https://www.nrc.nl/nieuws/2017/12/05/pijnlijk-mooi-20-jaar-kunst-maken-in-inrichtingen-a1583766>

Suzanne Oxenaar met deelnemers masterclass bij 'Vellen' van Marieke Zwart

Met dank aan Tiva voor de foto's.